

УДК [356.35:378.6] (043.3)
DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.84.4>

М. П. Буданов

аспірант кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти
Навчально-наукового інституту педагогіки,
психології, менеджменту та освіти
Української інженерно-педагогічної академії

О. П. Буданов

аспірант кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти
Навчально-наукового інституту педагогіки,
психології, менеджменту та освіти
Української інженерно-педагогічної академії

ВІЙСЬКОВЕ СТАЖУВАННЯ ЯК ОСНОВА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВІЙСЬКОВИХ ЮРИСТІВ

Розглянуто підходи до підвищення рівня вмінь та навичок курсантів-юристів військово-юридичних факультетів (інститутів) закладів вищої освіти України для майбутньої військово-юридичної діяльності у підрозділах та формуваннях силових структур при виконанні поставлених бойових завдань в екстремальних умовах воєнного часу. Показано, що військове стажування курсантів-юристів, є одним із найважливіших засобів професійного становлення та адаптації майбутніх військових юристів для військово-юридичної діяльності в підрозділах та формуваннях силових структур при виконанні поставлених (бойових) завдань в екстремальних умовах. Розроблено та запропоновано модель організації та проведення військового стажування курсантів-юристів, що передбачає відповідність організації військового стажування сучасним освітнім підходам: системному підходу до дослідження педагогічних явищ; компетентнісному підходу до організації юридичного освітнього процесу; діяльнісному підходу до формування професійних умінь і навичок при вирішенні нестандартних правових завдань, характерних для екстремальних умов виконання поставлених бойових завдань. Розглянуто та вдосконалено етапи підготовки курсантів-юристів до військового стажування та її організації, які є досить ефективними, при послідовному визначенні та досягненні вирішення правових завдань. Показано, що військове стажування курсантів-юристів, є ефективним засобом професійного становлення майбутніх військових юристів, при реалізації наступних педагогічних умов: практична спрямованість підготовки до військового стажування; включення курсантів-юристів до різних видів військово-юридичної діяльності; суб'єктна позиція курсантів-юристів у юридичному освітньому процесі; цілеспрямована організація індивідуальної педагогічної допомоги з боку викладачів кафедр військово-юридичного факультету та керівників військового стажування; координація та узгодженість дій усіх посадових осіб, які беруть участь в організації військового стажування курсантів-юристів.

Ключові слова: військово-юридична діяльність, військове стажування, курсанти-юристи, майбутні військові юристи, юридичний освітній процес.

Постановка проблеми. Реформування юридичної освіти в Україні, є однією з передумов сталості реформ не лише у сфері правосуддя, але й у більш глобальному державному вимірі. Правнична професія – це професія підвищеної суспільної довіри, яка вимагає належної підготовки майбутніх юристів, формування якісних знань, практичних умінь та навичок [1, с. 9; 2, с. 2].

Реформа військової освіти, що проводиться, у військових закладах вищої освіти (ЗВО) України, у значному обсязі торкнулася системи військово-юридичної освіти, яка має бути орієнтована на підготовку висококласних фахівців у сфері військової юстиції та військового права, які відповідають вимогам державних освітніх стандартів [3, с. 4].

Водночас у системі професійної підготовки майбутніх військових юристів, існують проблеми, які необхідно цілеспрямовано вирішувати. За

результатами аналізу та анкетування випускників військово-юридичних факультетів (інститутів) ЗВО України, можна констатувати, що вони мають слабкі вміння та навички у роботі із законодавчими та нормативно-правовими документами, а також мають труднощі в юридичній та судовій практиці.

У зв'язку з цим, особливої актуальності набуває проблема підготовки майбутніх військових юристів, підвищення якості військово-юридичної освіти та ефективності професійного становлення військового юриста, а також розробки необхідних для цього педагогічних засобів.

Одним з основних напрямів підвищення професійної підготовки курсантів-юристів військово-юридичних факультетів ЗВО України, є якісне проведення військового стажування, яке дозволяє підвищити рівень умінь та навичок майбутніх військових юристів у військово-юридичній діяльності

у підрозділах та формуваннях силових структур при виконанні поставлених (бойових) задач у екстремальних умовах. Саме в процесі військового стажування, відбувається орієнтування курсанта-юриста, на практичну діяльність з прямого посадового призначення – юрисконсульта (помічника командира частини з правових питань).

У процесі військового стажування, відбувається професійне становлення, курсант-юрист набуває початкового досвіду професійної військово-юридичної діяльності на офіцерській посаді.

Як показав аналіз, в умовах реформування військової освіти, обсяг навчальних годин, що виділяються для проведення військового стажування, потребує коригування, крім того, досить часто військове стажування курсантів-юристів, проводиться в місцях постійної дислокації військово-юридичних факультетів ЗВО, без виїзду до військових частин; у низці військових частин не в повній мірі забезпечується самостійність курсантів-юристів, вони лише епізодично включені у систему життєдіяльності військової частини, часом спостерігається неузгодженість дій організаторів військового стажування та інших проблем.

Тому дослідження підвищення якості проведення військового стажування курсантів-юристів, є актуальною проблемою для вирішення якої, необхідно вдосконалити педагогічні засоби та умови, які сприятимуть ефективній організації військового стажування, як основи педагогічних умов у професійному становленні майбутніх військових юристів у військово-юридичній діяльності у підрозділах та формуваннях силових структур при виконанні поставлених (бойових) завдань в екстремальних умовах воєнного часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням професійного становлення курсантів-юристів військово-юридичних факультетів ЗВО України, приділяється значна увага в дослідженнях: І. Амінова, М. Ануфрієва, Н. Аргани, О. Бандурки, В. Васильєва, В. Вдовюка, О. В'юшина, О. Губаревої, С. Гусарєва, В. Єнгалічова, М. Єнікєєва, В. Журавського, Л. Карамушки, В. Клименка, В. Костенка, М. Костицького, В. Моляко, В. Опришка, О. Ратінова, В. Романова, О. Скакун, В. Смірнова, О. Столярєнка, В. Чуфаровського, Філонова, Ю. Швалба, Ю. Шемшученка.

Екстремальність умов військово-юридичної діяльності досліджувалось у роботах К. Радченко [4, 46], О. Федоренко [5, с. 220]. Однак у вищезгаданих дослідженнях, недостатньо розроблено практичні аспекти, зокрема, питання, пов'язані з організацією військового стажування, яке є одним з основних елементів професійної підготовки курсантів-юристів на військово-юридичних факультетах (інститутах) ЗВО України, для майбутньої військово-юридичної діяльності у підрозділах та

формуваннях силових структур, при виконанні ними поставлених бойових завдань в екстремальних умовах [6, с. 89].

Мета статті. Метою цієї статті, є розробка педагогічної моделі організації та проведення військового стажування з курсантами-юристами військово-юридичних факультетів (інститутів) ЗВО України, для підвищення рівня умінь та навичок майбутніх військових юристів у військово-юридичній діяльності у підрозділах та формуваннях силових структур під час виконання ними поставлених (бойових) завдань у екстремальних умовах воєнного часу.

Виклад основного матеріалу. Військове стажування, є завершальним етапом у професійному самовизначенні курсантів-юристів, включення у професійну військово-юридичну діяльність, тобто самостійного виконання обов'язків військового юриста та вирішення правових завдань, характерних для певної військово-юридичної первинної офіцерської посади. Це заключний період навчання курсантів-юристів на військово-юридичному факультеті (інституті) ЗВО, він характеризується цілеспрямованою підготовкою випускника до професійної військово-юридичної діяльності, яка полягає у здобутті досвіду самостійного виконання посадових обов'язків військового юриста. Внаслідок цього, завершується формування особистості майбутнього військового юриста, визначаються його пріоритети у професійній військово-юридичній діяльності.

Професійна практична військово-юридична діяльність, реалізується під час військового стажування, де курсант-юрист значною мірою визначається у професії військового юриста. Військове стажування, що відбувається на цьому етапі, забезпечує можливість самостійної професійної діяльності курсантів-юристів і є одним із найважливіших факторів їхнього професійного становлення.

Незважаючи на те, що нині, на військово-юридичних факультетах (інститутах) ЗВО України, загалом склався позитивний досвід проведення військового стажування з курсантами-юристами, водночас рівень її організації, вже не відповідає тим завданням, які необхідно вирішувати військовим юристам у підрозділах та формуваннях силових структур при виконанні поставлених бойових завдань в екстремальних умовах воєнного часу.

Таким чином, аналіз проблеми організації військового стажування, як фактора професійного становлення курсантів-юристів військово-юридичних факультетів ЗВО України, дозволяє виділити та визначити об'єктивно існуючі протиріччя:

– між сучасними вимогами до професійної військово-юридичної діяльності майбутніх військових юристів та низьким рівнем їхньої підготовленості, відсутністю навичок та досвіду військово-юридичної діяльності у підрозділах та формуваннях силових структур при виконанні поставлених бойових завдань;

– між великим потенціалом та можливостями військового стажування, як засобу професійного становлення курсанта-юриста військово-юридичного факультету (інституту) ЗВО України та відсутністю логічно послідовної, науково обґрунтованої системи організації та проведення військового стажування;

– між необхідністю вдосконалення професійного становлення курсантів-юристів у процесі військового стажування та недостатньою розробленістю системи педагогічних засобів, що застосовуються у процесі організації військового стажування у підрозділах та формуваннях силових структур при виконанні поставлених бойових завдань.

Тому дослідження підвищення якості проведення військового стажування курсантів-юристів, є актуальною проблемою, для вирішення якої, необхідно вдосконалити педагогічні засоби та умови, які сприятимуть ефективній організації військового стажування, як основи педагогічних умов у професійному становленні майбутніх військових юристів.

Для цього необхідно:

– посилити орієнтацію освітнього процесу на прагматично певний результат, що знаходить своє вираження в описі конкретних професійних компетенцій випускника військово-юридичного факультету – майбутнього військового юриста;

– посилити значення самостійності та активності курсантів-юристів у процесі отримання ним знань та визначення свого юридичного освітнього рівня;

– підвищити ефективність професійної підготовки курсанта-юриста через інтеграцію окремих складових процесу підготовки майбутніх військових юристів.

В ході аналізу існуючого досвіду військового стажування на військово-юридичних факультетах (інститутах) ЗВО України, було виявлено низку недоліків та проблем при її організації та проведенні:

– відсутність самостійності під час виконання функціональних обов'язків на первинній військово-юридичній посаді – юрисконсульта (помічника командира частини з правових питань);

– труднощі у плануванні та виконанні військово-юридичної діяльності у польових умовах, коли відсутні інформаційно-комп'ютерні засоби комунікації;

– відсутність досвіду з вироблення та прийняття нестандартних (нештатних) правових рішень в екстремальних умовах;

– низький рівень знань, умінь та навичок при вирішенні правових завдань на окупованій території та у зоні бойових дій підрозділів та формувань силових структур.

Для підвищення якості проведення військового стажування курсантів-юристів, на основі осмислення наявного досвіду організації військового стажування, аналізу існуючих проблем при її організації, відповідності практики організації вій-

ськового стажування сучасним освітнім підходам [7, с. 85], у роботі було розроблено та запропоновано модель організації та проведення військового стажування курсантів-юристів.

Структурно-функціональна модель формування готовності та проведення військового стажування з курсантами-юристами військово-юридичних факультетів (інститутів) ЗВО України включає такі елементи (рис. 1):

– концептуально-цільовий компонент (підходи до військового стажування, її принципи, визначення цілей та завдань військового стажування);

– змістовний компонент (види професійної військово-юридичної діяльності курсантів у процесі військового стажування);

– організаційно-діяльнісний компонент (методи, форми, технології, етапи організації військового стажування);

– оціночно-результативний компонент (знання та професійні компетенції, що підлягають підсумковому оцінюванню, критерії, показники, методики та засоби оцінювання рівня їх сформованості).

В якості основної мети військового стажування курсантів-юристів, у моделі виділяється забезпечення професійного становлення майбутнього військового юриста до військово-юридичної діяльності в екстремальних умовах несення служби у підрозділах силових структур під час виконання поставлених бойових завдань.

При цьому вирішуються такі завдання військового стажування курсантів-юристів:

– закріплення практичних навичок курсантів-юристів у виконанні військово-юридичних обов'язків за первинним посадовим призначенням – юрисконсульт (помічник командира частини з правових питань);

– формуванні вмій та навичок у вирішенні нестандартних (нештатних) правових завдань, характерних для забезпечення та підтримки бойової готовності підрозділів та формувань силових структур, при виконанні ними поставлених бойових завдань в екстремальних умовах воєнного часу;

– набуття навичок у плануванні організації правової підготовки та проведення навчальних занять з особовим складом підрозділів.

Звідки випливає, що військове стажування курсантів-юристів, має будуватися з урахуванням ситуації, що склалася нині у навчальному процесі на військово-юридичних факультетах ЗВО України, а саме:

– системний підхід до аналізу педагогічного процесу, що передбачає взаємозв'язок усіх елементів військового стажування курсантів-юристів;

– компетентнісний підхід до організації освітнього процесу, який виражається, зокрема, у тому, що основним критерієм ефективності військового стажування, є рівень сформованості у курсантів-юристів, спеціальних професійних компетенцій,

Рис. 1. Структурно-функціональна схема моделі формування готовності та проведення військового стажування майбутніх військових юристів

визначених державним освітнім стандартом вищої юридичної освіти;

– рефлексивно-діяльнісний підхід до формування професійних умінь та навичок, що передбачає поста-

новку курсанта-юриста у суб'єктну позицію, забезпечення самостійної активності курсанта-юриста при виконанні завдань військового стажування, а також самостійне осмислення своїх досягнень та невдач.

Підходи до організації військового стажування, що лежать на основі моделі військового стажування курсантів-юристів, повинні визначати принципи її організації:

- пріоритет індивідуальності курсанта-юриста при визначенні правових завдань, змісту та форм побудови індивідуальної програми військового стажування;
- актуалізація досвіду курсантів-юристів у процесі організації військового стажування;
- взаємозв'язок теоретичної та практичної правової підготовки курсантів-юристів;
- моделювання та вирішення нестандартних (нештатних) правових ситуацій у процесі підготовки та організації військового стажування курсантів-юристів.

Змістовий компонент охоплює різні види діяльності курсантів-юристів у ході військового стажування:

- військово-юридична діяльність із забезпечення бойової готовності частин і підрозділів, шляхом придбання та закріплення практичних навичок у роботі з документами на приведення частин та підрозділів у вищі ступені бойової готовності для прийняття управлінських та правових рішень;
- вивчення особливостей застосування юридичних та правових норм військового законодавства на окупованих територіях, а також у зоні бойових дій;
- проведення занять з особовим складом підрозділів та формувань силових структур, з вивчення законодавчих нормативно-правових актів, про відповідальність за військові злочини в умовах воєнного часу при виконанні бойових завдань;
- науково-дослідна діяльність, шляхом підготовки методичних матеріалів, для проведення досліджень для оформлення практичної частини кваліфікаційної (дипломної) роботи магістра.

Організаційно-діяльнісний компонент включає різноманітні форми підготовки до військового стажування та супроводу курсантів-юристів під час військового стажування:

- підготовка індивідуальних завдань курсантами-юристами на військово стажування;
- теоретичні заняття: ділові ігри;
- практичні заняття: тренінги, тренажі під час військової практики;
- зустріч курсантів-юристів із досвідченими військовими юристами із військ у формі інтерактивного розділу на сайті військово-юридичного факультету (інституту) ЗВО України;
- використання ситуаційного моделювання правових завдань (інформаційних технологій, технології індивідуалізації діяльності, технології програмованого навчання, дослідницьких та проєктних технологій).

Розглянемо педагогічні підходи та етапи до організації військового стажування курсантів-юристів.

Перший етап – підготовчий. Метою керівника військового стажування курсантів-юристів є забезпечення якості підготовки курсантів-юристів, спрямованої на формування їх професійно важливих якостей майбутнього військового юриста, а саме підвищення вольового, лідерського потенціалу та особистої дисциплінованості.

Метою курсанта-юриста, є набуття необхідних теоретичних юридично-правових знань, вироблення умінь приймати правові рішення, освоєння способів військово-юридичної діяльності.

На цьому етапі важливе місце приділяється таким базовим дисциплінам як: «Основи психології та педагогіки», «Статути ЗС України та їх практичне застосування», «Юридична психологія», «Основи прийняття рішень у військовій справі», «Правове забезпечення кадрової політики в ЗС України», «Управління повсякденною діяльністю у мирний час», «Безпека військової діяльності», «Військове документування та діловодство», «Особливості кваліфікації військових злочинів», «Військові судові та правоохоронні органи», «Правова робота у ЗС України», «Військова адміністрація», «Військове навчання та виховання».

Другий етап – мотиваційно-цільовий. На цьому етапі мета керівника військового стажування – створити умови для усвідомлення курсантами-юристами цілей та завдань військового стажування, спонукати курсанта-юриста до усвідомленої діяльності у процесі проходження військового стажування. Мета курсанта-юриста, оцінивши свої професійні особливості, обґрунтовано визначити особисті завдання щодо професійного становлення як військового юриста, на основі цього, скласти індивідуальний план виконання військово-юридичної діяльності під час військового стажування.

Курсанту-юристу, рекомендовано, для визначення своїх сильних та слабких професійних важливих якостей, скласти індивідуальну програму на час військового стажування, яка включає:

- виділення професійних якостей, над розвитком та вдосконаленням яких він працюватиме в період військового стажування;
 - формулювання завдання з професійного саморозвитку та розгляд можливих варіантів та способів їх здійснення;
 - планування конкретних підходів для підвищення якості професійної військово-юридичної діяльності, вибір способів та прийомів їх реалізації.
- Ефективними засобами професійного становлення майбутнього військового юриста на цьому етапі є: ділові ігри, тренінги, зустріч курсантів-юристів та досвідчених військових юристів.

Третій етап – адаптаційно-ознайомчий. На даному етапі мета керівника військового стажування – організувати та методично чітко пояснити її зміст посадовим особам військової частини,

домовитися про узгодженість та координацію дій усіх учасників військового стажування; забезпечити реалізацію педагогічних умов та застосування педагогічних засобів, що визначають ефективність військового стажування з метою професійного становлення курсантів-юристів.

Мета курсанта-юриста – конкретизувати та погодити виконання індивідуального плану з керівниками військового стажування, враховуючи особливості виконання військово-юридичної діяльності у підрозділах військової частини.

Курсанти-юристи знайомляться з командуванням військової частини, особовим складом, з яким вони взаємодітимуть під час військового стажування; вивчають внутрішні документи військової частини, розпорядок дня, посадові обов'язки юрисконсульта (помічника командира частини з правових питань), загальну програму проведення занять із правової підготовки. На початку військового стажування, для розуміння поставлених (бойових) завдань, які поставлені перед військовою частиною, курсанти-юристи відвідують заняття з загальновоєнної та спеціальної підготовки, які проводять безпосередні командири з підлеглим особовим складом, а також знайомляться та вивчають озброєння та військову техніку, що є у розпорядженні військової частини.

Консультації досвідчених військових юристів, теоретичні заняття, ділові ігри, тренінги, вправи можна використовувати на цьому етапі з метою професійного становлення курсантів-юристів.

Четвертий етап – виконавчо-організаційний. На даному етапі мета начальника юридичної групи військової частини – забезпечити участь курсантів-юристів у всіх видах військово-професійної та військово-юридичної діяльності, передбачене завданням військового стажування.

Мета майбутніх військових юристів – навчитися самостійно вирішувати правові проблеми, реалізуючи індивідуальні плани; здійснювати у військовій частині самостійну військово-юридичну діяльність, щодо виконання індивідуальної та загальної програми проходження військового стажування. Процес підготовки та результати проведених курсантами-юристами заходів відображаються у «Журналі військового стажування». В індивідуальному щоденнику курсанта-юриста, необхідно фіксувати не тільки формальні моменти, пов'язані з конкретними заходами, але й відзначати їх змістовні аспекти з метою виявлення труднощів та недопущення їх надалі. На цьому етапі, використовуються такі засоби супроводу військового стажування, як різні види індивідуальних правових завдань.

П'ятий етап – рефлексивно-аналітичний. Мета керівника військового стажування на цьому етапі – організувати аналітичну діяльність курсантів-юристів за підсумками військового стажу-

вання, створити умови для об'єктивної самооцінки та самоаналізу своєї військово-юридичної діяльності. Мета курсанта-юриста – усвідомити свої досягнення, проблеми та труднощі, здійснити об'єктивну оцінку своїх успіхів та невдач, їх причин. Цей етап починається з моменту повернення курсантів з військового стажування на основну навчальну базу військово-юридичного факультету ЗВО. Викладачі кафедр військово-юридичного факультету аналізують відгуки, які прийшли на курсантів-юристів, з місць їхнього військового стажування, а також відгуки звіти, складені курсантами-юристами.

Курсант-юрист самостійно аналізує свою професійну військово-юридичну діяльність за допомогою критеріїв та показників рівнів сформованості. Далі проводиться спільне колективне обговорення досягнень, недоліків та проблем, з керівником військового стажування із залученням командування військово-юридичного факультету (інституту) ЗВО.

Мета керівника військового стажування в процесі цього обговорення, полягає в наступному: по-перше, виявити основні проблеми, з якими зіткнулися курсанти-юристи в процесі проходження військового стажування в цілому, а також проаналізувати коло проблем, що стосуються кожного курсанта-юриста окремо; по-друге, сформулювати набір рекомендацій, щодо покращення процедур підготовки та проведення військового стажування для викладачів кафедр військово-юридичних факультетів і командування військових частин.

Метою курсанта-юриста, є аналіз правових проблем і труднощів, з якими він зіткнувся в процесі військового стажування, для знаходження способів виходу зі складної ситуації в майбутній професійній військово-юридичній діяльності.

Шостий етап – прогностичний. Мета викладачів кафедр військово-юридичного факультету – на підставі відгуків зроблених висновків, виявити прогалини у підготовці та організації військового стажування курсантів-юристів, які необхідно врахувати у подальшій підготовці курсантів-юристів, також допомогти майбутньому військовому юристу, намітити перспективи свого професійного розвитку.

Мета курсанта-юриста – визначити подальший напрям навчальної роботи, професійного та особистісного розвитку, визначити програму подальшого зростання у процесі самостійної діяльності та підготовки до майбутньої військово-юридичної діяльності у підрозділах та формуваннях силових структур при виконанні ними поставлених бойових завдань в екстремальних умовах.

На основі аналізу наукової літератури, а також досвіду підготовки та проведення військового стажування, виявлено педагогічні умови, що сприяють підвищенню якості професійної підготовки курсантів-юристів під час навчання на вій-

ськово-юридичних факультетах (інститутах) ЗВО України, для подальшої військово-юридичної діяльності у підрозділах та формуваннях силових структур при виконанні ними поставлених бойових завдань в екстремальних умовах обстановки ведення бойових дій.

Перша педагогічна умова: практична спрямованість підготовки курсантів-юристів до військового стажування. Для створення цієї педагогічної умови, необхідно здійснювати зв'язок теоретичних знань та практичної підготовки, враховуючи труднощі, з якими стикаються курсанти-юристи під час військового стажування:

- актуалізація засвоєних знань та вмінь, необхідних курсантам-юристам для вирішення правових завдань, які перед ними ставляться у бойовій обстановці з екстремальними умовами;

- придбання курсантами-юристами таких знань і вмінь, джерелом яких є їхня власна військово-юридична діяльність, тобто знання, вміння та навички, набуті з особистого досвіду.

Для реалізації даної педагогічної умови використовуються вправи, спрямовані на вирішення проблемних правових ситуацій, у процесі яких курсанти-юристи набувають практичних навичок з метою вироблення вміння вирішувати правові проблеми, пов'язані з виконанням функціональних обов'язків за посадовим призначенням – юрисконсульта (помічника командира частини з правових питань).

Друга педагогічна умова: включення курсантів-юристів у всі види професійної військово-юридичної діяльності (військово-юридичної; організаційно-управлінської, військово-технічної, комунікативної, дослідницької тощо), які виконуються офіцерами підрозділів та формувань силових структур.

Військовому юристу, у своїй професійній військово-юридичній діяльності, доводиться вирішувати правові завдання, пов'язані з усіма зазначеними вище видами діяльності у підрозділах та формуваннях силових структур, тому до організації військового стажування курсантів-юристів, важливо включити всі види діяльності, передбачити процес організації всіх дій, які пов'язані з виконанням обов'язків військового юриста.

Третя педагогічна умова: забезпечення суб'єктної позиції курсантів-юристів, що сприяє формуванню їх самостійності та відповідальності у прийнятті правових рішень на первинній військово-юридичній посаді – юрисконсульта (помічника командира частини з правових питань).

Суб'єктність позиції курсантів-юристів у процесі військового стажування проявляється, насамперед, у тому, що курсант-юрист, бере участь у цілепокладанні та плануванні на всіх етапах організації військового стажування. При цьому передбачається можливість приймати самостійні

правові рішення не лише на стажуванні, а й у процесі підготовки до неї, наприклад, передбачається можливість вибору вправи, залежно від засвоєння та набуття навичок у вирішенні правових конфліктних ситуацій у військовому колективі. Суб'єктна позиція курсанта-юриста, також знаходить вираження в тому, що він вміє діяти з повним усвідомленням контексту вчиненої дії, потенційно готується до можливості прийняття нестандартних (нештатних) правових рішень під час виконання обов'язків військового юриста з первинної офіцерської посади – юрисконсульта.

Четверта педагогічна умова: цілеспрямована організація індивідуальної педагогічної допомоги з боку викладачів кафедри військово-юридичних факультетів ЗВО та керівників стажування курсантів-юристів. Різні здібності курсантів-юристів, відмінність у їх підготовленості, вимагають різних рівнів допомоги з боку викладачів кафедри військово-юридичних факультетів ЗВО та керівників військового стажування.

Індивідуальна педагогічна допомога курсантам-юристам, при підготовці до військового стажування, будується з урахуванням таких вимог:

- вибору оптимальних методів, прийомів, форм та засобів військово-юридичного професійного навчання, виховання та розвитку курсантів-юристів, які забезпечують гарантоване досягнення поставленої мети;

- врахування військово-професійних здібностей та якостей особистості кожного курсанта-юриста під час підготовки майбутніх військових юристів з конкретної військово-юридичної посади;

- індивідуальної програми військового стажування курсанта-юриста, складеної самостійно та за погодженням з науковим керівником та керівником військового стажування з метою об'єктивного збалансування заходів службових та функціональних правових завдань.

У процесі підготовки до військового стажування, індивідуальна допомога надається на запит курсанта-юриста, на підставі складених оціночних характеристик на кожного курсанта-юриста за вольовими та лідерськими якостями.

П'ята педагогічна умова: координація та узгодженість дій усіх посадових осіб, які беруть участь в організації військового стажування курсантів-юристів.

Ця педагогічна умова реалізується:

- при виробленні та дотриманні єдиних підходів до організації, підготовки та проведенні військового стажування курсантів-юристів;

- під час розробки документів (супровідні листи, адресні відгуки), які забезпечують єдність вимог організаторів. Дані документи надсилаються командирам військових частин та іншим особам, які беруть участь в організації військового стажування курсантів-юристів;

– при врахуванні специфічних особливостей виконання поставлених (бойових) завдань, організації навчально-бойових навчань, традицій військової частини, до якої прямує курсант-юрист для проходження військового стажування.

Оціночно-результативний компонент моделі включає критерії, показники, методики оцінки ефективності військового стажування курсантими-юристами. В якості основного критерію ефективності, виступає сформованість наступних професійно значущих умінь, що виділяються в моделі на основі аналізу державного освітнього стандарту, а також письмових опитувань курсантів-юристів, молодих офіцерів – військових юристів, командирів військових частин зі стажем:

1. Індивідуально-психологічні вміння: вміння бути дисциплінованим; вміння підтримувати свій авторитет в очах, підлеглих.

2. Соціально-професійні вміння: вміння бути вимогливим до себе та підлеглих; вміння, у правовому полі, організувати та забезпечувати життєдіяльність особового складу підрозділу; вміння планувати свою правову роботу при виконанні наказів.

3. Спеціально-професійні вміння: вміння організувати правову роботу підрозділу у польових умовах; вміння проводити правову роботу на окупованій території та у зоні бойових дій; вміння вирішувати нестандартні (нештатні) правові завдання при екстремальних умовах обстановки несення служби.

Тому в розробленій моделі формування проведення військового стажування курсантів-юристів, запропоновано показники чотирьох рівнів сформованості (низький, середній, достатній, високий) кожного з названих умінь, а також додаткові методики діагностики професійно важливих особистісних якостей військового юриста (діагностика професійних якостей та здібностей).

Ці показники та методики, можуть бути використані при самооцінці курсантами-юристами, своїх досягнень за підсумками військового стажування, при оцінці успішності професійного становлення майбутніх військових юристів з боку командирів військових частин та інших керівників військового стажування.

Висновки та пропозиції. Розроблено модель формування організації та проведення військового стажування курсантів-юристів військово-юридичних факультетів (інститутів) ЗВО України, яка дозволяє якісно підвищити рівень умінь та навичок майбутніх військових юристів у військово-юридичній діяльності, для вирішення нестандарт-

них (нештатних) правових завдань, при виконанні підрозділами та формуваннями силових структур, поставлених (бойових) завдань в екстремальних умовах воєнного часу.

Перспективними напрямками подальших наукових досліджень, можуть бути питання аналізу зарубіжного досвіду застосування педагогічних підходів та методів з організації та проведення військового стажування та військової практики для майбутніх військових юристів, як у мирний, так і воєнний час.

Список використаної літератури:

1. Мудрук С. О. Стан юридичної освіти в Україні. Аналітичне дослідження за результатами освітніх вимірювань. К.: Ваіте, 2018. – 168 с.
2. Проект Концепції розвитку юридичної освіти. URL: http://kno.rada.gov.ua/news/main_news/75465.html (дата звернення 27.11.2020).
3. Про затвердження Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України : наказ М-ва оборони України від 20.07.2015 № 346. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1126-15>
4. Радченко К.А. Спрямованість освітнього процесу на набуття досвіду практичної діяльності як умова формування професійної компетентності майбутніх військових юристів. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2017. № 12 (67). С. 44-47.
5. Федоренко О. І, Радченко К. А. Формування досвіду практичної діяльності у майбутніх військових юристів на засадах компетентностного підходу. Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки. 2021, 22(3), 213-226. <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v22i3.523>
6. Буданов М. П. Професійна підготовка майбутніх військових юристів для діяльності в екстремальних умовах. Інноваційна педагогіка. 2022. № 44. С. 98-104. <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/44/1.20>
7. Івашкевич І. В. Особливості професійної діяльності юриста та структура його професійної компетентності. Наукові записки Національного ун-ту Острозька академія. Серія: Психологія. зб. наук. пр. Острог: Вид-во Нац. ун-ту. Острозька академія, 2016. Вип. 3. С. 79-93. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoapp_2016_3_9

Budanov M., Budanov O. Military internship as the basis of pedagogical conditions during the training of future military lawyers

Approaches to improving the level of skills and abilities of cadets-lawyers of military-legal faculties (institutes) of higher education institutions of Ukraine for future military-legal activity in units and formations of

power structures while performing assigned combat tasks in extreme wartime conditions are considered. It is shown that the military training of legal cadets is one of the most important means of professional development and adaptation of future military lawyers for military-legal activities in units and formations of power structures when performing assigned (combat) tasks in extreme conditions. A model of the organization and conduct of military training for legal cadets was developed and proposed, which provides for the compliance of the organization of military training with modern educational approaches: a systematic approach to the study of pedagogical phenomena; competence approach to the organization of the legal educational process; activity approach to the formation of professional skills and abilities when solving non-standard legal tasks, characteristic of extreme conditions of the execution of assigned combat tasks. The stages of preparation of legal cadets for military training and its organization, which are quite effective, were considered and improved, with the consistent determination and achievement of the solution of legal tasks. It is shown that the military internship of legal cadets is an effective means of professional development of future military lawyers, with the implementation of the following pedagogical conditions: practical orientation of preparation for military internship; inclusion of legal cadets in various types of military legal activities; subject position of legal cadets in the legal educational process; purposeful organization of individual pedagogical assistance by teachers of departments of the Faculty of Military Law and leaders of military internships; coordination and coherence of the actions of all officials involved in the organization of military training of legal cadets.

Key words: *military legal activity, military internship, legal cadets, future military lawyers, legal educational process.*